

Ибрахим Хаџић

И ПЕСНИКУ И ЧИТАОЦУ ПОТРЕБНЕ СУ ЕМОЦИЈЕ

Данас се више него икада пише поезија, али данас се мање него икада чита поезија. Њена улога је маргинализована. Она је вињета која испуњава празан простор у новинама. Књиге се издају у бедном тиражу, тек толико да задовоље потребу аутора да тих стотинак штампаних примерака раздели пријатељима и колегама писцима. Чак и у чувеној и многољудној Русији, где се донедавно књига читала на сваком кораку, данас се поезија штампа у неких 500 до 1 000 примерака, а пре петнаестак-двадесетак година тамо су тиражи песничких књига достигали бројку и од сто хиљада, а класична поезија и од петсто хиљада примерака.

Шта се то догађа? Да ли се поезија удаљава од нас или ми од ње? Њено масовно присуство у електронским медијима слаба је утеха за изгубљено место у књижарским изложима и рафовима. Ко ће пронаћи ваљану песму у мору којекаквих шкработина интернет понуде.

Кажем, данас се поезија и те како пише. Кажем, слабо је ко чита. И смем да тврдим да она није изгубила читалачку публику због тога што је лоша, неразумљива, неважна, што је иди ми – дођи ми, што је без емоција, већ због сасвим другачијег смисла живота. Читалачко **ја** замењено је безосећајним потрошачким **ја**. Читалачко **ја** не жели више да се замајава песничким порукама, сада је на сцени брзина у свему. Заправо, ни за шта се нема времена. И за поезију би се могао применити онај слоган упозорења: не брже од живота!

Све је претворено у борбу за опстанак, у јурњаву за еврима, доларима. Сећам се песме пољског песника Галчинског: „Барч Инге,/ Инге Барч, продајеш се за стерлинге.”

Питам се да ли данас неком младом човеку падне напамет да осваја девојку шапућући јој нечију песму на уво. О, давно је то било, и заносно.

Иначе, свој песнички кредо, који сам годинама учвршћивао, поткрепићу песмом коју сам објавио давне 1973. године у збирци *Вежбање осећања*:

ОДНОСИМ СВОЈУ ДУШУ

Односим своју душу у болницу
На белом тањиру

Она већ дуго пати
Не схватајући поредак
Мога живота

Душа ми је бела
И мирно слуша савете човека
У чистом мантилу

Као снег кад прекрије земљу
Моја душа прекрива бели тањир

Кажу да бисер настаје као болни одговор на нанету повреду изазвану упадањем зрна песка у љуштуру шкољке. То исто тврде и за скупоцене тартуфе, који се формирају под земљом на врховима повређеног кореновог система дрвета.

Ја сам склон да верујем да је и песма крик повређене, или одраз драгошћу узбуркане душе.

ЦРВ

Ненаметљиви
Поткорњак,
Црв биограф
Уписује у тајну књигу
Испод коре
Моју прошлост.

Једног дана
Када кора отпадне
И оголи дебло
Скривена моја биографија,

Као замршени лавиринт,
Причаће о томе ко сам
И шта сам радио.

ДРАГ ГОСТ

Дође ми синоћ гост
Бор кошчат са брега
Само сам га случајно однекуда знао
А као да смо расли у истом камену
Као да смо цветали за исто

Ни добро вече да каже
А уђе у моју собу
А узе чашу из које пијем воду
А обуче моју пицаму
А леже у мој кревет

И сањао беше моје снове
Како му гране ватра гори
Како га воде мутне једу
Како га жене косом вежу
Како га дрвосече секиром поздрављају

И више га видео нисам
Одлутао је некуда са брега
Сада је неком другом у посети
Сада је неком другом у постељи

ОСТА МИ...

Оста ми око у гори на трну
У гори...
Ко случајно овца кад остави своје руно

Слетеше вране
Око трна

Оста ми језик на вучјем зеву

Мој глас оста у гори
У секири што звони

Оста ми рука на птичјем крилу
Једина моја рука
Преко неба лети

ДРВЕЋУ ИЗ ПАРКА СВАКЕ ГОДИНЕ СЕЦКАЈУ ГРАНЕ

Сецкају му гране сваког пролећа.
Сецкају му гране да угоде очима, оних
Који не знају шта је то природа која слободно расте.

И прикупља жилицама воду.
Почело је да личи на своју подземну слику.

Све је чвршће и квргавије.
Задебљава на оним местима где су биле
Танке гране.
Као старачким ногама
Окренуло се дебелим жилама у вис.

Сецкају га сваке године. Принесу мердевине
И маказама скидају младице.
Оно ћути. Више не личи на дрво.
Оно је снажан дегенерик који шири пријатан хлад.

ОЧИ МИ СЕ ПРИВИКАВАЈУ НА МРАК

Улазим у собу замрачену као мишја плућа.
Електрично осветљење угашено је из сасвим
Разумљивих разлога, у смислу
Замрачивања нашег живота.

Ствари у почетку не видим, мада знам им распоред
Од када су постављене.

Очи ми се лагано привикавају на мрак
И запажам ослабљене контуре предмета.

Очи ми се привикавају на мрак
И даће светло узалуд допире:
Спуштене су дебеле завесе
У смислу замрачивања нашег живота.

ЛИСИЦА

Мрзим лисицу
Због ње
Чувам кокошарник

Целу ноћ не спавам
Ослушкујем њено повлачење репа
Кроз траву –
Она плови,
Репом само кормилари

Мрзим њено жуто крзно
На овратнику жене

Ја због ње не спавам
Чувам кокошарник

Мрзим њен тихи ход
И гркљан пун крви

МЕНГЕЛЕ

У менгеле су ставили ждрепца,
Снажним рукама
Кидају му мушкост. Јеца
Јогунасти младић у мукама.

Покрива штала надљудску патњу.
Дрхти ћебе, тело стење.
Ноћ пламти. Нико не гаси ватру
Која сатире коњско племе.

Шутирају деца лопте живог меса:
Пенал! Голови!

Далеко од коњског тела
Труну јаја, прождиру их црви.

И замеци будућих коња
Према смрти галопирају меко.
Ослабљено рзање се јавља
Из крвничке штале, као ехо.

Плаче младост у ватри.
Труне набој плодности.
Крвари коњ и стење,
Снага му је у јаловости.

ЈОШ МЕ ПРАТИ

Још нисам заборавио
Густину ноћи.
Непрозирно ткиво
Које дише.

Иза зида
Црну јаму
Из које светле
Мачје очи.

Још нисам заборавио
Тајни знак:
Располућену коњску лобању
На огради.

И мирис
Устајалог трапа
И нечујни раст
Лагане траве.

СОБА

Све је познато
И присно
И соба
Где си први пут врисн'о.

Окруњен малтер,
Опао креч,
И соба
Где си чуо прву реч.

И тајна
Коју данас тајиш,
Где су те нашли
Обешеног о каиш.

Све је твоје
И топло.
Мухе се роје
Над животом.

И огледало које
Собу одсликава,
И нежна рука
Која те бискала.

Све је остало
Као призор,
Само је пресушио
Твој извор.

РЕЗА

Затвара шталу
Реза,
Раздваја нас
Веза;

Гвоздена спона.
И врата
Између наших
Живота.

Унутра влага
И иње.
Мирно трепћу
Животиње.

Напољу мраз резу
Глође.
Лизнуо сам спону,
Проговорило је гвожђе.

ПЛАМЕН

Труње огња
Топле куће.
Страшан пожар
У свануће.

Глуви бескрај
Снене зоре,
Ватра лиже
Кроз прозоре.

Била кућа
За недаће,
Сада горе
Дечје гаће,

И чаршави
И ћилими.
Огањ – кућа
У даљини.

Лица снена,
Тужне очи
Приковане
За крај ноћи.

ОЖИЉЦИ

Слажем године
Као инсекте.
Забадам трње
У живе нокте.

Цвилим у мраку,
Капље стреха,
Исконска патња
Првог греха.

Трнем у страху,
Звезда је пала,
Цела је кућа
Уздрхтала.

Нижем бисере
У скупе ниске.
Слушам очеве
Речи магијске.

Следим врели траг.
Идем уз брегове.
Падам на ожиљке
Страшне – Његове.

СВЕТИ ПЕРГАМЕНТ

Носим парче
Светог пергамента
Са мајчаних леђа

У њега уписујем,
Сабирам

Он шушти
И тањи се

Полако се испуња
Знацима

ШТА СИ СНИЛА

Чујем ехо
Твога гласа,
Тихо трење
Зрелог класа.

Понорница
Воду лапће,
Бледа звезда
Јутро шапће.

Где те има?
Шта си снила?
Којом тајном
Свет си скрила?

Лице стена,
Лице рана,
Крај живота
Украј дана.

Дуги лавеж,
Бесни хрти.
Јасне вести
Глупе смрти.

НАРОДНА УМЕТНОСТ

Мајка је везла,
Непрестано је бола.

Оно што је преко ноћи настајало
Били су њени снови.

Лепе руже на ђерђефу
И прозирно лишће
И гране.

На пијаци смо плакали заједно
Када је у бесцење ишла
Наивна народна уметност.

ТРАГОВИ

Трагове у снегу
Везла стопала.
Снежна путања
Стала на пола.

Нервозни кораци
По снегу писали.
Гласно ишчитавам
Како су стали.

Зебем на коси,
Од мраза ридам,
Далеки лавеж
Мећава кида.

Газим у свеж траг,
Снег се мрви.
Умрљана белина
Од зечје крви.

КОЊ

По животном гувну
Знојави коњ
Окреће
Снопове јечма.

Разбацане вреће
Чекају
Зрневље опорог
Хлеба.

Фркће коњ
У облаку плеве.
Он зна амове
И самар,

Сања шталу –
Топло легло,
Док га стеже
Мокри улар.

Звер на стожеру,
У тами центра,
Послушна
И кротка.

Густ ваздух,
Лепљива бедра,
Подневна јара –
Животна потка.

Исти круг,
Исти топот,
Мрве се класови,
Севају зрна.

Спутан видик,
Беле очи
И капље
Ноћ црна.

И човек
И коњ
Житно ткање
Ћилима,

По бесконачном гувну
Растрзани:
Исти их конопац
Скупља и цима.

Отекла глава
Отима се моћно.
Слузи губица,
Упекла звезда.

Садно је криво,
Ноћно
И капље зној
Са полних жлезда.

Прастари знаци
На гувну:
Човек, коњ,
Тесто,

Суштински посао
Живота
И хлеба,
Божанско место.

И човечје
Чудесно тело
Распето
Од давнина:

Говори првим
Знацима,
Хлебом
Из крстина.

Он дише
Плеву,
Отима кишу
С неба,

Смеје се
Као у сну
И сања
Пуне собе хлеба.

И живи коњ кроз време,
По хлебном гувну
Снопове
Окреће.

За њим се вуку
Канџије,
Стожери
И пуне вреће.

ПОЈЕЛИ СМО МАЈКУ

Наша крава,
Скромна буша,
Млеко нас појила.

С њом сам растао,
Од ње сам научио да ходим
И ограде да прескачем.

Говорили смо
Истим језиком.

Наша крава,
Скромна буша.
Заклали смо је
И плакали.

Обредну смо песму
Отпевали
И појели је.

Најстарији сам син
Мркуљин био.

Ми смо њено млеко пили,
Ми смо је појели.

ОСЕЋАМ ДА НАРОД ТЕШКО ДИШЕ

Журим кући да напишем песму.
Држим у глави једну мисао.
Пробијам се кроз тескобни град.
Не желим да сретнем никог познатог
(Тек толико смем да помислим)

Сав сам сажет у једну тачку.
Летим и држим испод крила
Још танану и магловиту слику.
Газим ногама у барице,
Разбијам у делиће прљаве одсјаје.
Њише се дрвеће
Већ огољено и ислужено.
Голубови се разлећу
Као реченице.
Понављам мисао зачету случајно
– Осећам да народ тешко дише –

Знам почетак који ћу да запишем.
Није ми потпуно јасна тежина стиха.
Назирем одговорност
И прелом за песму.
Она би морала да изрази
Стешњеност осећања.
Лепи ми се пљувачка по језику.
Још четрдесет двоструких корака
Морам да направим.
Зачети стих не смем да изгубим.
Водим рачуна као да чујем дечји плач.

– Осећам да народ тешко дише! –
Понављам непрестано.
Већ говорим полугласно.
У устима ми је судбоносни слог.
Проверавам везу између зачетог стиха
И хладног дана.
Немиран сам.
Дим се спушта на улицу.
Све што видим нејасно је.
А ја желим да сачувам јасноћу слике:
– Осећам да народ тешко дише! –

Примичем се кући.
Претрчавам преко улице.
Улазим у мрачни ходник.
Полако посустајем.
Бојим се да записани стих
Не изгуби живу везу између

Моје собе
И нејасног дана.

Неспретно откључавам врата.
Прелива ме пустош куће.
Бели зидови
Као неисписани папири.
Пећ не гори,
Морам да је потпалим.
Морам да одледим воду.
Морам да прођем кроз собу
У којој дете спава.
Морам да седнем и да запишем:
Осећам да народ тешко дише!

БОЈА ОКОЛИНЕ

Ја се прилагођавам.
Премазујем се свим мастима. Попримам
Боју околине; тешко бисте у мени
Препознали нпр. ијекавца,
Или човека који не зна више
Од три падежа.

Не личим више ни изгледом
На своје племе:
Блед, узак у плећима,
Носим наочаре,
Чувам однеговане акушерске
Прсте.

Крећем се као паучина
На ветру,
Чим подигнем терет
Ја се задишем,
Презнојим,
Не умем да направим деце
Ни колико прста на руци.

Већ неколико деценија
Ја попримам

Нове облике;
Час сам круг на води,
Час лист јасике на ветру.

Заборавио сам
Света правила,
Не радујем се госту,
Одмах га питам због чега је дошао,
А када одлази, гледам му у џепове
И завежљај.

Плаши ме пљусак кише
И хучање града,
У обичним знацима
Ја видим заверу неба.

А у сну, кад нисам више
Под присмотром, дођу са
Брезовим пратовима, са
Ножевима, иза леђа са
Волујским жилама
И кажу:
Признај и реци бијело. Ја признајем
И кажем
– Бијело!
– Млијеко!
– Звијезде!
– Ријека!
И осјетим како истресам пијесак
Из кварних зуба,
Струјање сокова испод коре,
Шум у ушима,
Благост у мошњама.

Реци, и замахују волујском жилом
Изнад моје спечене
И бледе стражњице, рекни
Седу.
– Седу, раду, учу, мучу се.
– Седу,
– Раду,
– Раду,

– Мучу се,
Понављам глаголе спреда и позади
И видим како се звијезде
Изнова и изнова јављају, како из
Крављег вимена надолази
Поплава млијека, како ријеке
Јуре низ клисуре, и осјећам како
Падам,
Падам у сан.

Ја се усавршавам, попримам
Боју зидова поред којих пролазим.

Не претурам се на крста
Када чујем прву грмљавину у пролеће,
Не прскам децу на Ђурђевдан
Омахом с младица коприва,
С брезових реса,
С дреновог цвета,
Не стрепим за лешнике кад чујем потмулу
Небеску тутњаву
На Алиђун,
Не гледам у плећку,
Уочи честите ноћи
Не тражим кроз прозорска окна
Звездане знаке, скривене стазе
До блага.

Ја се прилагођавам, усавршавам,
Премазујем,
Попримам боју прашине
И сипкости.

МИТ ПЕЋИНЕ

Хвала вам што сте нам саградили
Пећину,
Ви сте добри мајстори за
Пећине,
Збиља сте сјајни.
Ми се изузетно и узвишено

Осећамо.
Пипамо по зидовима,
Хвалимо мрак
И већ пажљиво наносимо прве цртеже.

Хвала вам што сте нам саградили
Пећину,
Ми се сада осећамо сигурним,
Мотримо само на једну рупу
Кроз коју,
С времена на време,
Убацујете мало светлости
Да нас боље видите.

Збиља се лепо осећамо,
Имамо чудесну тишину
И ни у чему не оскудевамо.
Хвала вам што сте нам саградили
Пећину,
Полако се претварамо
У камени накит,
У мраку подупиремо сводове,
Држимо на рукама
Сав терет подземља.

ПЛАНИНСКА СТАЗА

Још памтим уску стазу планинску,
По којој сам, небројено пута, дрхтећи
Пролазио.
Прстима сам опипавао живо камење,
Прелазио меким јагодицама
Преко сасушеног лишаја,
Хватао се за напуклине,
Нокте завлачио у несигурне
Прорезе.

Још памтим уску стазу планинску:
Сваке ноћи, у сну,
Изнова прикупљам храброст

И дугим прстима, као бршљенима,
Премошћујем ивице изнад понора.

Стопалима сам издубио калупе,
Ослушкивао сам, ушима прислоњен уз
Овлажену стену,
Хујање ветра на сувим травкама.

А да ли се мене сећа
Та уска планинска стаза,
Мог дрхтања над смрћу,
Мог припијеног знојавог лица,
Којим сам остављао нерукотворене отиске
По сивим каменим убрусима.

ПЕСМА ИЗГУБЉЕНОГ ПУТНИКА

Сам сам.

Ја сам путник који је испао
Са прекоокеанског брода у море.
И та грдосија која је заокупљена својим егом
(радом мотора,
одржавањем доброг курса,
временском прогнозом),
Нема ни смисла, ни воље да се обазре
За својим несталим путником.

Плутам по мору
Као бачена запушена флаша
Са нејасном поруком.

Узалуд се осврћем;
Већ се смирују таласи око мене,
Већ се брод претвара у тачку коју једва назирем,
Већ сам сâм у океанској плаценти.

Одједном, у бунилу,
Осетих да ме неко посматра,
И на тренутак проже ме вера да нисам сâм
И да се нечија рука на мене спушта,

Али, у моје већ наглуве уши
Улете као стакласти клубук медузе
Таутолошки крик албатроса:

Човек је у мору!

27. XII 1997.